

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Socialt arbete
Social Work Ba

Samhällsorientering för nyanlända.
- En enkelriktad integrationsinsats?

Lina Kac, Sarah Rwihanira

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

MITTUNIVERSITETET

Avdelningen för Socialt arbete

Examinator: Masoud Kamali, masoud.kamali@miun.se

Handledare: Ulf Engqvist, ulf.engqvist@miun.se

Författare: Lina Kac, lika0909@student.miun.se

Sarah Rwihanira, sarw1100@student.miun.se

Utbildningsprogram: Socionomprogrammet, 210 hp

Huvudområde: Socialt arbete

Termin, år: VT, 2014

FÖRORD

Vi vill varmt tacka våra respondenter för att ni tog er tid att dela med er av era tankar och uppfattningar.

Utan varandra hade inte denna undersökning blivit till, så vi vill innerligt tacka varandra för det goda samarbetet och ömsesidiga stödet, trots avståndet. De som fått vara kring oss i dessa uppsatstider vill vi be om ursäkt till, då vi har haft det svårt för att vara oss själva.

Sist, men absolut inte minst, vill vi självklart tacka vår handledare Ulf Engqvist för den bästa handledningen vi kunnat be om.

SAMMANFATTNING

Den här studien undersöker hur nyanlända flyktingar uppfattar integrationsinsatsen *Samhällsorientering för nyanlända* samt om de nya kunskaperna som de inhämtar om det svenska samhället är till nytta.

Studien bygger på ett kvalitativt angreppssätt med fallstudie som forskningsdesign, där vi använt oss av en gruppintervju och en enskild intervju med nyanlända flyktingar som har deltagit i utbildningen. Resultatet visar att de som nyanlända är i behov av samhällsinformation om bland annat praktiskt vardagsliv, individuella rättigheter och skyldigheter. Det framkommer dock att de saknar inflytande och valmöjligheter.

Samtliga respondenter saknar även en ömsesidighet i integrationen, då insatsen enbart gäller nyanlända flyktingar och inget ansvar läggs på majoritetssamhället. Våra resultat visar att kunskap om det svenska samhället inte räcker för att känna delaktighet i det.

INNEHÅLL

1. INLEDNING	1
1.1 INTRODUKTION	1
1.2 BAKGRUND	1
1.2.1 SYFTET MED SAMHÄLLSORIENTERING	2
1.2.2 MÅLGRUPP	3
1.3 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
1.5 FORSKNINGSLÄGET	4
2. TEORETISKA PERSPEKTIV	7
2.1 EUROCENTRISM	8
2.2 MIGRATION OCH MÅNGKULTURALISM	8
2.3 MEDBORGERLIG MEDVETENHET	10
3. METOD	10
3.1 METODVAL	10
3.2 URVAL	11
3.3 DATAINSAMLING	12
3.4 GRUPPINTERVJU	12
3.5 INDIVIDUELL INTERVJU	12
3.6 ANALYS AV DATA	13
3.7 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	13
3.7.1 TILLFÖRLITLIGHET OCH ÄKTHET	14
4. RESULTAT	15
4.1 ANSER DELTAGARNA ATT KUNSKAPEN ÄR MENINGSFULL?	16
4.2 HAR DELTAGARNA INFLYTANDE ATT PÅVERKA KUNSKAPEN TILL DERAS INDIVIDUELLA NYTTA?	18
4.3 ANSER DELTAGARNA ATT KUNSKAPEN LIGGER DEM TILL NYTTA FÖR INTEGRATIONEN I SAMHÄLLET?	20
4.1 SAMMANFATTNING AV ANALYS	22
5. DISKUSSION	22
DISKUSSION AV RESULTAT	22
SVÅRIGHETER	23
6. SLUTSATSER	24
REFERENSER	25
BILAGOR	28
VEM OMFATTAS AV SAMHÄLLSORIENTERING?	28
FÖRFRÅGAN OM DELTAGANDE I GRUPPINTERVJU	29
FÖRFRÅGAN OM FÖRMEDLING AV INTERVJUPERSONER TILL EN STUDIE	30

1. INLEDNING

1.1 Introduktion

Integration ska vara en ömsesidig process, men vart är majoritetssamhällets ansträngning i detta? Utbildningen *Samhällsorientering för nyanlända* ska utbilda nyanlända flyktingar i svenska värderingar, lagar och i mänskliga rättigheter samt ge kunskap om vad myndigheter och organisationer gör. Majoritetssamhället har inte fått några riktlinjer eller kurser i hur de ska bidra till integrationen, istället breder rasismen ut sig bland dem och missnöjet ifråga om invandring ökar. I denna undersökning frågar vi de nyanlända som utbildas för att vårt samhälles integrationspolitik ska fungera, om deras tankar och åsikter kring utbildningen som de fått delta i. Socialt arbete ska verka för social rättvisa, är det rättvist att lägga integrationen enbart på de nyanlända flyktingarnas axlar?

1.2 Bakgrund

I en debattartikel som publicerades i Svenska Dagbladet beskrev den före detta integrations- och jämställdhetsministern Nyamko Sabuni (2009, 3 september) att:

Det är rimligt att kräva av den som flyttar till ett land att han eller hon sätter sig in i hur det nya hemlandet fungerar och vilka värderingar som präglar det. Alla människor som bor och verkar i Sverige måste vara medvetna om demokratins betydelse, jämställdheten och respekt för alla människors lika värde samt ungdomars frihet att välja sina egna livsvägar /.../ De som föds här lär sig detta i skolan och de som kommer senare genom samhällsorientering.

Politiker har betraktat integrationspolitikens misslyckande som invandrarnas eget fel, därför ställer de krav på invandrarna för att tvinga fram ett integrerat samhälle, när det i själva verket är diskriminering på arbetsmarknaden och i arbetslivet, i utbildningssystemet, inom rättsväsendet, inom media och inom det politiska systemet som är bland de viktigaste orsakerna till den misslyckade integrationen i Sverige (SOU 2006:73, SOU 2005:41).

Integrationspolitiken har kännetecknats av en föreställning om ett integrerat "vi", som avser svenskar, och ett desintegrerat "dem", som avser invandrare (SOU, 2006:73).

Detta har medfört stora satsningar för att åtgärda invandrarers integrationsbrist både på statlig och kommunal nivå (ibid).

Förordningen om Samhällsorientering för nyanlända trädde i kraft den första december 2010 (SFS 2010:1138). Enligt förordningen ska samhällsorientering underlätta nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet, ge en grundläggande förståelse för det svenska samhället och vara en grund för fortsatt kunskapsinhämtande. I första hand ska utbildningen ges på modersmål utifrån den enskildes förutsättningar, genomföras i dialogform med utrymme för reflektion och med flexibilitet för att passa den enskildes etableringsplan. Arbetsförmedlingen har fått det övergripande ansvaret för både samordning av etableringsinsatser och upprättande av den etableringsplan som ska styra vilka aktiviteter nyanlända ska genomgå. Enligt lagen om etableringsinsatser ska etableringsplanen innehålla undervisning i svenska språket, samhällsorientering och övriga aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet (Pettersson, 2012). Kommuner och länsstyrelser ansvarar för genomförandet av samhällsorientering och ska erbjuda insatsen till nyanlända invandrare enligt 5 § lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (2010:197).

1.2.1 Syftet med samhällsorientering

Samhällsorientering syftar till att underlätta nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet, att öka individens möjligheter att själv ta ansvar för sin etablering, att utveckla deltagarnas kunskap om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna, den enskildes rättigheter och skyldigheter, hur samhället är uppbyggt och praktiskt vardagsliv i Sverige (Pettersson, 2012; Karlbom, 2014).

Samhällsorientering ska innehålla kunskap i hur det är att:

1. komma till Sverige
2. bo i Sverige
3. försörja sig och utvecklas i Sverige
4. individens rättigheter och skyldigheter
5. bilda familj och leva med barn i Sverige
6. påverka i Sverige
7. vårda sin hälsa i Sverige och
8. åldras i Sverige.

Utbildningen ska vara minst 60 timmar lång och ska avslutas inom ett år efter att en etableringsplan har upprättats.

1.2.2 Målgrupp

Lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (2010:197) §2 förklarar till vem insatsen Samhällsorientering för nyanlända vänder sig. Den innefattar nyanlända i arbetsför ålder (20-64 år) som har uppehållstillstånd på grund av flyktingskäl eller andra ömmande omständigheter. Även ensamkommande flyktingar i åldern 18-19 utan föräldrar i Sverige, liksom anhöriga till nyanlända omfattas av lagen.

1.3 Problemformulering

Är samhällsorientering för nyanlända enkelriktad? Har de nyanlända flyktingarna själva blivit frågade om hur de vill börja sina liv i “det nya landet”? Är detta ett sätt för nyanlända människor att känna att de får egenmakt att skapa ett liv i Sverige? Dessa var frågor vi ställde oss när vi närmade oss ämnet.

Enligt länsstyrelsernas gemensamma redovisning (Pettersson, 2014) bidrar samhällsorientering till att minska beroendeställningen till vänner, släktingar och andra personer samt att öka individens möjligheter att själv ta ansvar för sin etablering.

Enligt den definition av socialt arbete som formulerats av International Federation of Social Workers (ifsw, 2012) främjar socialarbetare social förändring, problemlösning i mänskliga relationer och empowerment för att människor ska kunna förbättra sina livsvillkor.

Samhällsorientering är ett medel för att förebygga att problem uppstår mellan nyanlända människor och majoritetsbefolkningen samt bidrar till att de ska kunna ta eget ansvar för sina liv, vilket hör till det som socialt arbete handlar om, enligt IFSW (2012).

“Ett samhälle som speglas av mångfald, ömsesidig respekt och tolerans och där alla är delaktiga oavsett bakgrund menas vara den vision integrationspolitiken ska sträva mot att förverkliga” (Länsstyrelserna, 2010., s. 7).

Citatet ovan beskriver integration som en ömsesidig process, dock handlar alla integrationsinsatser om hur de nyanlända ska anpassas till det nya samhället, men majoritetssamhället tar inget ansvar i det. Om det ska vara en ömsesidig process bör

insatser finnas för hela befolkningen men ingen av de rapporter vi läst om samhällsorientering nämner detta. Kamali (2005) förklarar integration som ett samhällstillstånd som gäller hela befolkningen i ett samhälle. Han menar att integrationen har reducerats till att bara gälla "de andra", det vill säga de invandrade, och att det måste förändras. Människor med olika religiös eller etnisk bakgrund tillhör den svenska befolkningen, alla förväntar sig att deras frågor tas på allvar av Sverige, som i sin tur förväntar sig att alla ska engagera sig i svenska sociopolitiska frågor (ibid.).

Vår utgångspunkt var att alla har ett ansvar för en lyckad integration. Även majoritetssamhället bör alltså medverka i integrationsinsatserna och inte bara definiera vad de nyanlända behöver för att integreras.

Vi ansåg utifrån detta att det var viktigt att de nyanlända fick uttrycka sig om hur de upplevde samhällsorienteringen. De flesta rapporter om samhällsorientering som vi har läst har varit kvantitativa och utgick inte ifrån deltagarnas perspektiv.

Vår avsikt var att genomföra en kvalitativ undersökning där deltagare i kursen fick uttrycka sina upplevelser av utbildningen.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka hur nyanlända flyktingar uppfattar nyttan med integrationsinsatsen *Samhällsorientering för nyanlända flyktingar*. Våra frågeställningar var:

- Anser deltagarna att kunskapen är meningsfull?
- Har deltagarna inflytande att påverka kunskapen till deras individuella nytta?
- Anser deltagarna att kunskapen ligger dem till nytta för integrationen i samhället?

1.5 Forskningsläget

Forskningsläget i detta område ansåg vi vara svagt, framförallt i undersökandet av deltagarnas uppfattning av samhällsorientering som utbildning och integrationsinsats. Kommunikatörerna har i större utsträckning varit informanter, ofta i form av enkäter. Enligt kartläggningen *Samhällsorientering för nyanlända i Västerbotten* (Pettersson, 2012) framgick att deltagarutvärderingar nästan var obefintliga. Men i senare kartläggningar där deltagarna blivit frågade framkom det att de flesta var nöjda eller ganska nöjda med *Samhällsorientering för nyanlända*. De menade att all kunskap om

det nya landet var värdefull för att kunna integreras och förstå det bättre (Pettersson, 2014; Sennemark & Moberg, 2014). De uppskattade att utbildningen genomfördes på modersmål, det underlättade för diskussion och delaktighet istället för att bara ta emot information, de menade att en informatör med tolk skulle ha svårare att förmedla den djupare innebörden av kultur- och värderingsskillnader. Ändå ansåg trettio procent (30%) av deltagarna i undersökningen att det inte fanns möjlighet till diskussion. De som tyckte att det fanns diskussionsmöjligheter brukade lyfta fram skillnader och likheter mellan vad de fått lära sig om det svenska samhället och sina tidigare samhällen (Pettersson, 2014; Sennemark & Moberg, 2014).

Att utbildningen skedde i grupp upplevdes av vissa som problematisk för att samhällskommunikatören kanske talade en annan dialekt som de inte förstod så bra, de ansåg många gånger att kursen gavs rutinmässigt och tyckte inte att insatsen var individanpassad då den inte tog hänsyn till olika förutsättningar och behov. Att de inte hade möjlighet att påverka innehållet i samhällsorienteringen bidrog även till att individualiseringsaspekten gick förlorad (Pettersson, 2012, 2014). Insatsen uppfattades som obligatorisk för att de inte fick någon ekonomisk ersättning om de inte deltog, denna uppfattning förstärktes av att de inte fick insyn i vilka andra alternativ som var möjliga, detta gjorde även att de inte kände att de hade kontroll över sina egna liv och måste förlita sig på det mottagande samhället och dess aktörer. Det fanns ett uttalat behov av att fler etableringsinsatser skulle finnas att välja på. De nyanlända själva, särskilt korttidsutbildade och språksvaga ansåg att de hade begränsad kunskap om alternativa insatser. (Länsstyrelsen, 2013; Pettersson, 2014). Även majoriteten av flyktingsamordnarna i Västerbotten ansåg att de nyanländas egenmakt var låg och att detta berodde på befintliga insatsers bristande flexibilitet, nivåanpassning samt begränsade möjligheter för nyanlända att ändra i planen när förutsättningar och målbilder förändras (Sennemark & Moberg, 2014). Dessa flyktingsamordnare beskrev etableringsinsatser som standardiserade med låg grad av individanpassning (ibid.).

Kunskapen som ansågs vara viktigast varierade, men teman som återkom var barnuppfostran, kvinnors rättigheter och skattefrågor (Sennemark & Moberg, 2014). De som genomgått samhällsorientering uttryckte svårigheter i att avgöra om något saknades under pågående kurs, att det var först efteråt, i livet, som de kunde komma på sådant, då de inte längre kunde påverka innehållet i sin egen utbildning (ibid.). Vad de å andra sidan fick ta del av och ansåg haft nytta av var kunskap kring hur en startar

ett företag och vad som krävs för universitetsstudier. En annan nyttoaspekt kring utbildningen var den sociala biten, att träffa andra människor i samma situation (Sennemark & Moberg, 2014). Kunskapen om svensk kultur och värderingar ändrade deltagares syn på Sverige, de framhöll både positiva och negativa saker kring den egna och den svenska kulturen, och var öppna för att blanda (ibid.).

I regeringens skrivelse (2008/09:24) menade regeringen att integration skulle uppnås genom generella insatser som riktade sig till hela befolkningen och att säråtgärder som riktas enbart till invandrare som grupp inte fick förekomma den första tiden i Sverige. Trots detta så föreslog SOU 2008:58 som tillsammans med SOU 2010:16 låg till grund för samhällsorienteringens utformning, att utbildningen skulle omfatta enbart nyanlända flyktingar, skyddsbehövande och anhöriga till dessa kategorier av individer och gälla från dag ett. Dessa människor ansågs utgöra en grupp som behövde särskilda insatser under den första tiden i Sverige och de ansågs vara mest mottagliga när de var nya i, och fortfarande nyfikna på, det nya landet. Utlänningar som var medborgare i Norden eller i ett EU-medlemsland, eller som omfattas av avtalen om det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller Schengenkonventionen berördes inte av samhällsorienteringslagen. Dessa utlänningar ansågs inte behöva särskilda insatser den första tiden i Sverige.

Enligt SOU-rapporten (2008:58) hade vissa delar av flyktinginvandringen kommit från alltmer främmande kulturer som ärs kollektiv och familjerelaterade. En av samhällsorienteringens målsättningar var att försöka påverka individer exempelvis om jämställdhet mellan män och kvinnor, synen på barnuppfostran, respekt för mänskliga rättigheter och rätten för ungdomar att välja sin egen livsväg.

Många utredningar påpekade behovet av samhällsinformation till invandrare för att kunna orientera sig i det nya landet men behovet har aldrig ifrågasatts. Enligt utredningen "Egenansvar - med professionellt stöd" (2008:58) behövde alla nyanlända invandrare orientering om det nya samhället, det vill säga delta i samhällsorientering. Utredningen framhöll att samhällskunskap om det nya landet och den nya kulturen bidrog till integration. Enligt denna rapport försvårades integration om kulturskillnaderna och levnadsmönstren var för stora. Därför var det rimligt att kräva att den som flyttade till ett land satte sig in i det nya landets system och accepterade och respekterade det nya hemlandets seder och bruk (ibid.). Enligt SOU-rapporten (2010:16) hade samhällsorienteringens värdegrundsperspektiv skapat

konflikter. Vissa deltagare hade uppfattat diskussionen kring värdegrund som att assimilera människor in i det svenska samhället.

Vår studie handlar enbart om Samhällsorientering i Sverige, dock tänkte vi att det kunde vara intressant för läsaren att få en inblick i att behovet av samhällsorientering är uppmärksammat även utanför Sverige. I Nederländerna kräver ett permanent uppehållstillstånd ett avklarat slutprov i språk- och samhällskunskap. Det finns inga obligatoriska kurser men även om deltagandet i kurser inte är obligatoriskt så anordnar kommuner speciellt utformade program för arbetslösa invandrare som inte får ekonomiskt stöd, invandrare som får ekonomiskt stöd samt religiösa ledare. Dessa människor betalar själva kursavgifter och slutprovet. Integration betraktas som en plikt för den invandrade, för anhöriginvandrare börjar integration innan ankomsten till Nederländerna. Alla anhöriginvandrare som planerar bilda familj, eller religiösa ledare som planerar arbeta i landet, måste genomföra ett prov som mäter kunskaper i språk- och samhällskunskap för att få tillstånd att resa in i landet. Samhällsorientering för nyanlända i Norge liknar på många sätt den samhällsorientering som bedrivs i Sverige. Det som skiljer sig är målgruppsaspekten, i Norge omfattar samhällsorienteringslagen nyanlända invandrare mellan 16 och 55 år. I Danmark är samhällsorientering inte obligatorisk och har inte någon betydande roll i integrationspolitiken. Belgien har ingen nationell lag som reglerar samhällsorientering, men i den flamländska regionen finns lagstiftning som kräver att asylsökande måste närvara på samhällsorientering annars riskerar de böter.

2. Teoretiska perspektiv

Vi har valt eurocentrism, migration, mångkulturalism och medborgerlig medvetenhet då vi anser att de är relevanta för vår studiens syfte och frågeställningar.

Respondenternas svar analyseras och diskuteras med stöd av dessa teoretiska perspektiv.

Samhällsorientering är en del i etableringsplanen som nyanlända flyktingar får ta del av så tidigt som möjligt efter ankomsten, alltså en del i Sveriges mottagande av människor som tvingats fly sina hemländer. Eurocentrismen ifrågasätter de svenska myndigheternas förmåga att veta vad de nyanlända kan vara i behov av för kunskaper. Migrationsperspektivet utmanar den politiska diskursen om att migration är ett problem, när det egentligen är en naturlig företeelse i den sociala människans livsföring, problemet är att det sker under orättvisa förhållanden och de som måste fly

från sina hem är en otroligt utsatt grupp som ofta får utstå förtryckande behandling i värdlandet. Mångkulturalismen är det begrepp som ofta hörs i samband med integrationsdiskussionen. Samhällorientering skall bidra bland annat till insikt om nyanlända flyktingars rättigheter och skyldigheter. Utifrån medborgerlig medvetenhet, vill vi studera om kunskapen om egna rättigheter och skyldigheter är användbar.

2.1 Eurocentrism

Eurocentrism handlar om idén om "väst" (Pease, 2010). Dess oförmåga att se sitt privilegium och hur det påverkar världsordningen och ojämlikheten globalt sett. Premissen är att resten av världen bör följa västs väg och anamma dess värderingar vilket är ett perspektiv som inte enbart tillskrivs "väst". Men Pease (2010) menar att det inte är "de andras" liv som vi borde arbeta för att förändra, det är snarare den egna livsstilen som bör utmanas.

Den västerländska kunskapen förstås som den sanna, universella och objektiva kunskapen. För femhundra år sedan var det de andras *mänsklighet* som togs ifrån dem, - urfolken ansågs vara vildar och primitiva - nu fräntas de istället deras *intellekt*, alltså att den kunskap som "de andra" besitter godkänns inte som varken universell, sann eller objektiv. Det västerländska kunskapssystemet kan, trots dess förutfattade mening om att vara universell, konstateras ha väldigt lite att göra med många andra kulturernas kollektiva samhällen med kunskap som har lärts ut via berättande (Lander, 2002).

Långt in på 1900-talet var moderniseringen tillskriven väst, de länder som ville följa med i utvecklingen skulle behöva överge sin traditionella kultur och helt hänge sig till det västerländska sättet som var moraliskt överlägset. Idag är det få som skulle tycka att väst besitter en överlägsen moral (Inglehart & Baker, 2000).

Västerländskt socialt arbete har blivit kritiserat för att reproducera västs imperialism, vilket uttrycker sig i professionell imperialism, att socialt arbete skulle vara baserat på universella värderingar och är applicerbara på alla samhällen och människor. Det stämmer inte för denna teori bygger på en privilegierad minoritets arbete (Pease, 2010).

2.2 Migration och mångkulturalism

Den dominerande politiska diskursen är att migration är ett problem som behöver lösas med politik. Problemet är inte migrationen i sig, det är det ojämlika förhållandet som migrationen sker på. Om det var en rättvisare värld, alltså mindre fattigdom och

mänskligt lidande, så skulle inte migrationen minska, däremot skulle den bete sig annorlunda (Castles, 2010). Med detta sagt så menar Castles att teorier kring den globala migrationen inte borde söka sätt att hjälpa människor att "stanna hemma" så att migrationen minskar, de borde söka svar på hur migrationen kan ske under bättre förhållanden och med respekt för mänskliga rättigheter. Genom historien är det tydligt att migration är en normal företeelse i socialt beteende och för social förändring. Migration har en del i ett samhälles strukturella och institutionella förändring (ibid.). Sverige har blivit mångkulturellt under de senaste decennierna, migrations och flyktingströmmar har påverkat kulturutbud, matvanor med mera (Darvishpour & Westin, 2008).

Mångkulturalism handlar om ett samarbete mellan majoritetsbefolkning och de etniska minoritetsgrupperna för att tillsammans bygga en ny form av social gemenskap (ibid). Utifrån ett sådant synsätt menar Darvishpour & Westin (2008) att Sverige inte är ett mångkulturellt samhälle, utan ett samhälle vars befolkning präglas av etnisk mångfald. Dessa författare menar att maktstrukturer och normer definieras fortfarande av majoritetsbefolkningen samt att etnisk diskriminering förekommer i samhällslivet. Två perspektiv dominerar diskussionen om mångkulturalism; likhetsliberalismen och erkännandets politik (Darvishpour & Westin, 2008).

Likhetsliberalismen handlar om respekt för allas lika värde och syftar på att stödja etniska minoriteter att bevara relationen med sin ursprungskultur utan kränkningar, medan erkännandets politik utgår ifrån att alla inte behandlas lika i formellt jämlika samhällen. Ett erkännande av strukturell diskriminering skulle medföra en medvetenhet om sin roll i ett privilegiesystem som grundar sig på etnisk tillhörighet. För att nå en ökad jämlikhet bör medlemmar av etniska minoriteter erkännas särskilda grupprättigheter som kan nyttjas individuellt. Enligt Darvishpour & Westin (2008) räcker inte lika rättigheter för att frambringa ett jämlikt samhälle.

Lika behandling och respekt för allas lika värde innebär inte erkännande av etniska minoriteters värde, dessutom måste likarättigheter användas för att de ska ge lika möjligheter. Likhetspolitiken favoriserar majoritetsbefolkningen som bestämmer vad "likabehandling" går ut på (ibid).

Integrationspolitiken i Sverige utformades för och inte med invandrare, vilket har lett till ett vi och dom-tänkande (Darvishpour & Westin, 2008). Invandrargrupperna har saknat möjligheter till inflytande under skapandet av den svenska integrationspolitiken. Etniska minoriteter med invandrabakgrund anses inte vara, och

behandlas inte, som jämlika med majoritetssamhället. Integrationsbegreppet är dessutom problematiskt eftersom man utgår ifrån att etniskt svenska är automatiskt välintegrerade och fokuserar enbart på invandrarnas och de etniska minoriteternas integration. Majoritetsbefolkning har också ett ansvar, därför behöver fokus flyttas mot ”svenskarnas integration i ett mångkulturellt samhälle, istället för invandrarnas integration i ett svenskt samhälle”(ibid).

2.3 Medborgerlig medvetenhet

Medborgerliga rättigheter finns både i grundlagen och i vanliga lagar (DS2005:3). Medborgerlig betyder det som brukar kopplas till individens fysiska existens. De medborgerliga rättigheterna skyddar mot ingrepp eller kränkningar av individens fysiska integritet samt mentala integritet (ibid.). De politiska rättigheterna däremot möjliggör för människor att bestämma över sina liv men även att välja de representanter som fattar beslut som påverkar dem (ibid). En viktig förutsättning för reellt deltagande i det svenska samhället är medvetenhet om de medborgerliga rättigheterna, kunskap om hur diskriminering kan motverkas och hur rättigheterna kan uppnås och hävdas (DO.se).

3. METOD

3.1 Metodval

Vi var intresserade av att ta reda på hur nyanlända flyktingar uppfattar nyttan med samhällsorientering därför valde vi ett kvalitativt angreppssätt som bygger på fallstudie som forskningsdesign. Kvalitativ forskning lägger vikt vid ord under insamling och analys av data och vid hur människor upplever samt tolkar sin sociala verklighet (Bryman, 2008). Vår avsikt var att få en djupare förståelse för hur nyanlända flyktingar uppfattar samhällsorientering, därför höll vi en semistrukturerad intervju.

En fallstudie handlar om att detaljerat och ingående studera ett enda fall. Vi intervjuade nyanlända flyktingar som deltog i kursen samhällsorientering i en mindre kommun. Bryman (ibid.) tar upp att det kan vara svårt att tillämpa resultat från ett enda fall på andra fall.

3.2 Urval

Vi valde att intervjua flyktingar som deltagit i utbildningen samhällsorientering för nyanlända i en mindre kommun. För att få tag på dem, använde vi oss av ett målinriktat urval som bestämdes utifrån studiens syfte och frågeställningar (Bryman, 2008). Detta tillvägagångssätt görs av strategiska skäl, då forskaren är intresserad av att intervjua personer som har erfarenhet av det som ska undersökas, i vårt fall flyktingar som gått utbildningen samhällsorientering (ibid). Ett målinriktat urval kan inte möjliggöra generalisering till en större population. Vår avsikt var inte att generalisera studiens resultat, vi valde våra respondenter för att vi ansåg att de var relevanta för att kunna förstå samhällsorientering som fenomen. Vi kontaktade kommunen och ställde frågan om hur vi kunde gå tillväga för att kunna intervjua nyanlända flyktingar som deltagit i utbildningen och fick en lista på alla samhällskommunikatörer som var anställda i den kommunen. Sammanlagt var det sex samhällskommunikatörer i fem språk: dari, somaliska, tigrinja, arabiska och swahili. Vi vände oss till dem och bad dem via e-post rekommendera personer som var relevanta för studiens syfte.

Det visade sig vara svårare än vi trodde att få tag på dessa samhällskommunikatörer, tillslut kunde två kommunikatorer hjälpa oss med elva flyktingar som ville ställa upp på intervju. Vi genomförde två gruppintervjuer med tolk och en individuell intervju utan tolk. Detta är en så kallad metodtriangulering eftersom vi använde oss av två typer av informationsinhämtning. Triangulering är en metod som används vid studiet av en social företeelse för att kontrollera resultatens giltighet och relevans (Bryman,2008). Vi valde att även göra en individuell intervju utan tolk för att tolkens närvaro i gruppintervjuerna kunde ha påverkat respondenternas svar.

Enligt Bryman (2008) är det svårt att avgöra från början hur många personer en behöver intervjua då det är teoretiska överväganden som styr urvalet. Dessutom finns det inga riktlinjer för att bedöma att en uppnått teoretisk mättnad (ibid). När vi ställde våra frågor lät vi våra respondenter utveckla sina svar och vi ställde följdfrågor för att försöka tömma ut våra teman. Teoretisk mättnad innebär att forskaren utifrån ett teoretiskt sätt fortsätter med sitt urval tills en kategori mäts med data (Bryman, 2008).

3.3 Datainsamling

Enligt Bryman (2008) är intervju den mest använda metoden inom kvalitativ forskning. Kvalitativa intervjuer är mindre strukturerade och lägger fokus på intervjupersonernas egna uppfattningar och synsätt. Semistrukturerad intervju är en typ av kvalitativa intervjuer, forskaren utgår ifrån en intervjuguide som täcker vissa teman hen vill ta upp. Intervjupersonerna är dock fria att ta upp det de tycker är relevant vid förklaring och förståelse av ett fenomen (ibid).

I vår studie var vi intresserade av att undersöka hur nyanlända flyktingar uppfattar samhällsorientering, vi genomförde en semistrukturerad intervju och utgick ifrån en intervjuguide med ett antal öppna frågor. Vi hade några specifika teman som vi ville ta upp men vi lät våra respondenter svara på sina sätt och ta upp det de tyckte var relevant kring samhällsorientering. Vi ställde även följdfrågor när vi bedömde att det var relevant för uppsatsens syfte att låta respondenterna utveckla sina svar och på det sättet få ett rikare empiriskt material. Intervjuerna spelades med respondenternas tillåtande in.

Svårigheter med att samla intervjupersonerna för gruppintervju ledde till att vi fick åka till platsen där de hade undervisning i svenska språket och intervju dem under deras lunchrast. Den enskilda intervjun gjordes i ett studierum på biblioteket.

3.4 Gruppintervju

Fokusgruppsmetoden är uppbyggd av två olika metoder; gruppintervjun och den fokuserade intervjun (Bryman, 2008). Gruppintervjun är en intervju med flera deltagare som diskuterar många frågeställningar. I en fokuserad intervju har intervjupersonerna valts ut för att de varit med om samma situation och frågorna har ett specifikt fokus. Det är också en metod som syftar till att se hur gruppen beter sig och reagerar i sammanhanget (ibid.). Vi hade mer intresse av att veta svaren på våra frågor än att undersöka gruppdynamiken, därför var vår metod mer lik gruppintervjun. Samtidigt ville vi ha respondenter som hade erfarenheter av samma situation, det vill säga Samhällsorientering för nyanlända flyktingar.

3.5 Individuell intervju

Individuell intervju är den vanligaste intervjumetoden, denna undersökningsmetod inbegriper oftast två personer; intervjuaren samt respondenten (Bryman, 2008). Intervjuaren ställer frågor, skriver ner svaren eller spelar in dem på bandspelare (ibid).

Vi var två intervjuare som turades om med att ställa frågor och anteckna under intervjuerna.

3.6 Analys av data

Tematisk analys är den vanligaste analysmetod för kvalitativa data. Tematisk analys eller sökandet efter teman saknar tydliga tekniker eller tydlig bakgrund (Bryman, 2008). Trots att tematisk analys saknar tydligt tillvägagångssätt, anser Bryman (2008) att forskaren inte behöver få reda på hur hen hittar teman och att de funna temana troligtvis kommer att reflektera forskarens medvetenhet om återkommande idéer och teman i empiri.

Vi bearbetade och sammanställde vårt intervjumaterial med hjälp av en tematisk analys med återkoppling till våra tre frågeställningar. Utifrån dessa kodade vi vårt empiriska intervjumaterial och delade upp det i respektive temas rubrik.

3.7 Forskningsetiska överväganden

Etiska frågor handlar om frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet för intervjupersonerna (Bryman, 2008).

- Informationskravet: I inbjudan till att delta i vår studie var vi tydliga med att informera om studiens syfte och förklarade för respondenterna att deras deltagande var frivilligt och att de kunde avbryta om de önskade.
- Samtyckeskravet: detta krav handlar om att respondenterna har rätt att själva bestämma om de vill delta i en undersökning eller inte. Vi informerade våra respondenter via inbjudan att deltagandet var frivilligt samt att de kunde avsluta medverkan när de ville.
- Konfidentialitetskravet: detta krav handlar om att respondenternas utsagor ska behandlas med största konfidentialitet. Anonymitet är svårt att uppnå i en kvalitativ studie, därför är det extra viktigt att förhindra att identifiering av personer och platser blir möjlig. Redan vid transkriberingen avidentifierades respondenterna. Inga personuppgifter togs med eller sparades.
- Nytjandekravet: detta krav handlar om att de uppgifter som framkommit endast får användas för studiens syfte. Vi planerar att förstöra materialet när studiens resultat publicerats i vår uppsats. För att undvika så mycket missförstånd som möjligt angav vi en ganska lång tid för intervju så att den hellre tog slut för tidigt än för sent.

Vi genomförde gruppintervjuerna med hjälp av tolk för att ingen av oss talade de språk respondenterna kunde. Det var svårt att försäkra oss om att de hade informerats om de etiska principerna, därför tog vi upp dessa en extra gång innan vi påbörjade intervjun. Den enskilda respondenten intervjuade vi på engelska utan tolk.

3.7.1 Tillförlitlighet och äkthet

I en kvalitativ studie använder en sig av termerna trovärdighet och äkthet för bedömning (DePoy & Gitlin, 1999). Trovärdigheten består av fyra delkriterier, där den första är tillförlitlighet. En skall rapportera de resultat som inhämtats till de personer som är del av den sociala verklighet som studerats för att bekräfta att forskaren uppfattat verkligheten på rätt sätt. Trovärdigheten anser vi delvis vara uppfylld då den tidigare forskningen har varit i enlighet med det vi ville studera. En svaghet var att det inte funnits tillgång till så mycket tidigare forskning om samhällsorientering för nyanlända.

Det andra kriteriet är överförbarhet, en skall skapa en tät och fyllig redogörelse av forskningen. Även detta har varit problematiskt då det fanns få tidigare studier.

Det tredje kriteriet är pålitlighet vilket kan sägas motsvara det ofta använda begreppet reliabilitet (DePoy & Gitlin, 1999). Pålitligheten innebär att vi som uppsatsskribenter gör en full redogörelse för alla faser i undersökningsprocessen, vilket vi strävat efter att göra.

Det fjärde och sista kriteriet är äktheten. Detta innefattar uppsatsskribenternas personliga värderingar. Enligt Bryman (2008) är det omöjligt att forska utan att påverkas av personliga värderingar. Forskning genomförs i en kontext som präglas av hierarkiska relationer därför är det svårt att inte positionera sig i kontexter där dessa relationer finns. Det som är viktigt är att vara medveten om vilka värderingar en bär på samt reflektera över konsekvenserna av dessa värderingar i forskningsprocessen (ibid).

Vår uppfattning om samhällsorientering och tidigare erfarenheter är det som motiverat oss att intervjua just nyanlända flyktingar så att deras perspektiv kommer fram.

Vi tycker att det är anmärkningsvärt att enbart nyanlända flyktingar omfattas av samhällsorientering medan människor som är medborgare i Norden eller i ett EU-medlemsland inte anses behöva genomföra utbildningen. Flyktingar kommer i stor

utsträckning från afrikanska länder, Mellanöstern och Asien. Vi tycker även att majoritetssamhället bör medverka i integrationsinsatserna, lära sig om andra människors levnadsmönster, hur det är att vara på flykt.

En av oss har uppehållstillstånd i Sverige på grund av ömmande omständigheter och har praktiserat på en verksamhet som arbetar med samhällsorientering för nyanlända ungdomar.

Generalisering handlar inom kvalitativ forskning om i vilken grad studiens resultat kan appliceras på andra personer, situationer och annan forskning. Generalisering inom kvalitativ forskning kan uttryckas som analytisk. Genom att göra försiktiga slutsatser kring resultatet och dess användbarhet i andra situationer kan forskningsresultatet betraktas mer som perspektiv än sanning. Inom analytisk generalisering är läsaren den länk som finns mellan resultat och nya situationer att använda dem i. Detta kallas användargeneralisering och handlar om att läsaren väljer vad hen tycker är användbart i situationen (Thornberg & Fejes, 2009).

Vi anser att studiens resultat kan appliceras på tidigare forskning och fall. Men eftersom vi har ett begränsat antal intervjuer på en ort förekommer det svårigheter i graden av generaliserbarhet. Vårt resultat överensstämmer med vår empiri men här påverkar även bristen på tidigare studier.

4. RESULTAT

I det här kapitlet presenteras vår undersöknings resultat och analysen av det.

Resultaten från de två gruppintervjuerna visar på många likheter men även några olikheter kring deras upplevelser av nyttan med Samhällsorientering för nyanlända.

Dessa redovisas indelade tematiskt utefter våra frågeställningar.

Respondenterna i den första gruppintervjun består av enbart arabisktalande personer från Syrien och Libyen, två kvinnor och fyra män, vilka varit i Sverige mellan sex månader och fem år. I den andra gruppen ingår en man och fyra kvinnor från Afghanistan som varit i Sverige mellan fyra månader och två och ett halvt år. Den enskilda intervjun gjordes med en syrisk man. Av forskningsetiska skäl avslöjas inte de medverkandes identiteter.

4.1 Anser deltagarna att kunskapen är meningsfull?

I detta tema besvaras ovanstående frågeställning, och några exempel på vilken kunskap som var eller inte var meningsfull enligt respondenterna kommer att redovisas.

Enligt samtliga respondenter är utbildningen i stort meningsfull för att förstå det svenska, nya samhället som de kommit till.

Om man inte deltar i den här kursen då man förstår inte samhället, om Sverige, hur det går till, vad man ska göra i samhället. Man måste delta på den kursen för att kunna leva bättre i samhället.

Sverige, som en del av väst, har ett privilegium som tillåter en tro på att de värderingar och den kunskap som finns här har mer sanning än ”de andras”, vilket gör att idén om att nyanlända flyktingar behöver lära sig något nytt rättfärdigas, både av majoritetsbefolkningen och de nyanlända flyktingarna. De nya kunskaper som de inhämtat och som varit av nytta nämns av majoriteten vara lagar och regler i Sverige, vilka de anser vara viktiga att kunna, både för egen del; vad de själva har för rättigheter och skyldigheter som nyanlända, och för att lära sig vad som är rätt och fel, hur en ska bete sig. Den praktiska informationen om hur det är att leva i Sverige och var en kan vända sig med olika frågor är värdefulla.

Till exempel det här med sjukvården att man kanske inte ska gå till akuten direkt utan vänder sig till vårdcentralen först och sen vårdcentralen skickar vidare eller så finns det jourcenter och så vidare, vilka steg man tar.

Respondenterna nämner även att saker som, hur det är att vara gift i Sverige och att ett par kan bo tillsammans utan att vara gifta (sambo), allemansrätten och den “svenska familjekulturen” har varit informativa då de är ny kunskap.

Majoriteten i den arabisktalande gruppen upplever att samhällsorienteringens huvudfokus ligger på förståelse av svenska värderingar och hur en som nyanländ till ett demokratiskt land ska uppföra sig.

Hur man kan agera som individ här i det här samhället och kommunicera med andra. Det leder till exempel ingen vart genom att skrika när man diskuterar.

All denna kunskap anses vara meningsfull enligt respondenterna, dock är det värt att ifrågasätta utbildningens syn på den kunskap de nyanlända flyktingarna redan har. Enligt Lander (2002) klassas den västerländska kunskapen som universell trots att den inte är det, exempelvis påpekar respondenterna återkommande individualismen som en stor skillnad från deras kollektiva livsstil, där den västerländska kunskapen inte kommer långt. Som exempel sa de att de tycker att familjen inte verkar vara viktig i Sverige och att barnen inte respekterar sina föräldrar.

I samklang med västs idé om att deras kunskap är den rätta anser flera respondenter att kunskap som svensk kultur och svenska traditioner är meningsfull eftersom det är i Sverige de bor nu. Likaså kan denna tankegång appliceras på lagar och regler som tidigare i detta stycke nämns som meningsfull kunskap.

Migration är enligt Castles (2010) en normal företeelse i människors beteende, och denna bidrar till att människor från olika delar av världen blandas, därmed även idéer och tankar. Inglehart menar att väst anser sig ha den rätta kunskapen i en modern värld. Migration av olika karaktär, både in och ut ur landet, pågår ständigt, ändå finns det något som heter svenska värderingar som ska läras ut till de nyanlända flyktingarna.

Darvishpour & Westin(2008) beskriver mångkulturalism som ett samarbete mellan majoritetsbefolkning och de etniska minoritetsgrupperna i syfte att tillsammans skapa en ny social gemenskap. Vi kan dock konstatera att samhällsorientering inte har ett mångkulturellt perspektiv, där betonas det som anses vara svenskt och är något som ska strävas efter. Däremot kan noteras att respondenterna i daritalande gruppen är positivt inställda inför det som anses vara svenskt nu när de bor i Sverige.

Erkännandets politik bygger på idéer om att alla inte behandlas lika i jämlika samhällen (Darvishpour & Westin, 2008). Att erkänna att invandrargrupperna diskrimineras innebär en medvetenhet från det mottagande samhällets roll i ett privilegierat system som grundar sig på etnisk tillhörighet. För att öka jämlikhet bör medlemmar av etniska grupper erkännas särskilda rättigheter (ibid). Det framgår i studiens resultat att respondenterna anses erhålla en kunskap som inte passar in i det nya landet. Våra respondenter är medborgare i länder utanför EU och behöver därmed orienteras in i det svenska samhället för att den kunskap de bär med sig anses vara oanvändbar. Att erkänna att flyktingar är marginaliserade kan bidra till att de får en

likvärd status i samhället samt säkrar att de får sina mänskliga rättigheter respekterade.

Kunskapen är meningsfull enligt respondenterna, vilket exemplen ovan visar. Genom att analysera dessa svar utifrån våra teman kan dock bakgrunden till just denna kunskap ifrågasättas. Med eurocentrismens perspektiv är det kunskap som ett privilegierat land i väst framtagit som nödvändig för nyanlända flyktingar, med en förutfattad mening om att de inte redan har adekvat kunskap. Med migrationen har olika kunskap och värderingar blandats vilket ställer idén om svenska värderingar på sin spets. Enligt mångkulturalismens perspektiv kan här konstateras att det inte finns en tydlig riktning mot att skapa ett samarbete mellan dessa olika kunskaper, utan det svenska betonas som det meningsfulla.

4.2 Har deltagarna inflytande att påverka kunskapen till deras individuella nytta?

Enligt lagen om Etableringsinsatser för nyanlända flyktingar (2010:197) så ska denna integrationsinsats vara frivillig och anpassad till individens behov, därför ställer vi ovanstående fråga till respondenterna.

De flesta anser inte att de har haft möjlighet att påverka utbildningens innehåll för att det finns ett standardförfarande kring hur samhällsorientering ska utföras, inte heller att de haft andra valmöjligheter. Detta kan betyda att den kunskap som lagts in i samhällsorienteringens läroplan anses vara sann och universell, då den redan anses vara upplagd på ett sätt som förutses vara till gagn för alla deltagare i utbildningen. Detta stärks av att respondenterna upplever att alla nyanlända flyktingar måste göra samma sak och att reglerna är samma för alla.

När jag kom hit var det en viss plan jag måste följa och då var det liksom den plan som gäller oavsett vad jag tycker eller säger att jag kanske inte orkar eller inte kan göra det här eller önskar mig något annat.

Många av respondenterna anser att samhällsorientering inte är individ - och nivåanpassad, de beskriver att de har olika behov och intressen men eftersom kursen ges i grupp så måste alla gå igenom samma sak. Några i den daritalande gruppen är analfabeter och dessa människor hänger inte med i det nuvarande tempot och skulle

ha önskat sig samhällsorientering som är anpassad till deras nivå. Detta tyder på att, inte minst, inlärningssättet inte är universellt eftersom det förutsätter att gruppen är homogen i utbildningsnivå, eftersom det kräver att alla kan läsa och skriva och lämnar inte utrymme för exempelvis den berättande inläringen som kanske är mer fördelaktig för vissa.

... det är lite svårt för en del, som analfabeter. För att det måste berättas lite enklare och läggas mer tid åt dem.

Våra respondenter får inte möjlighet att avgöra själva vad som är meningsfull kunskap för det nya livet i Sverige. Respondenterna hamnar i situationer där majoritetssamhället bestämmer vad de behöver för att kunna delta i samhällslivet. Majoritetssamhället anses vara väl integrerat och har dessutom kunskap om hur flyktingar ska integreras.

I den arabiskatalande gruppen är vissa respondenter högutbildade och anser att de mest behöver information om hur de ska validera sin kompetens. Att detta uteblivit i samhällsorienteringens läroplan tyder på att en förutfattad mening finns om att de här nyanlända flyktingarnas tidigare kunskap inte passar här i väst, deras intellekt tas ifrån dem som Lander (2002) uttrycker det. Den kunskap som de besitter har inte, utifrån det eurocentriska perspektivet, följt med i den västerländska utvecklingen och är därför inte modern eller universell.

Darvishpour & Westin (2008) menar att invandrare har varit föremål för integrationsinsatser men att de inte har haft inflytande över dessa. Våra respondenter upplever att de inte har ansvar för sina egna liv, de anser att deras frågor inte tas på allvar. Samhällsorientering skall vara frivillig och individanpassad, men det framkommer i vår undersökning att alla nyanlända flyktingar uppfattar att de måste genomföra denna integrationsinsats. Vi kan även konstatera att samhällsorientering har en låg grad av individanpassning, trots att den genomförs i grupp på den nyanländes modersmål. Den enskilda respondenten anser att samhällsorientering i grupp är problematisk. Han upplever att det är svårt för en kommunikatör att föra vissa diskussioner på grund av grupsammansättningen.

Det kan bero på skillnaden i utbildningsnivå bland dem, vilket gör det svårt att ha en svårighetsgrad på lektionerna som passar alla, och oftast hamnar den på en sådan som inte är till analfabeternas fördel.

Individanpassningen är låg enligt samtliga respondenter och de känner inte att de har möjlighet att påverka innehållet i utbildningen eftersom den redan har ett fast upplägg som ska få plats inom de utsatta 60 timmarna. I läroplanen ingår kunskap som är användbar i Sverige, vilket också är något som svenska myndigheter (väst) har framtagit som nödvändig för de nyanlända flyktingarna och den kunskap som de redan har värdesätts inte och anses inte vara användbar här. Deras intellekt tas ifrån dem, samtidigt som de som har lägre utbildningsnivå inte får den adekvata hjälp som de skulle behöva, i tron om att det inlärningssätt som utbildningen erbjuder är universellt. Det finns flera anledningar att anse att de nyanlända flyktingarna har varit *föremål* för integrationsinsatserna, eftersom de utformats av majoritetssamhället utan att flyktingarna haft något inflytande att påverka.

4.3 Anser deltagarna att kunskapen ligger dem till nytta för integrationen i samhället?

Utbildningen har enligt den arabisktalande gruppen lagt en grund för förståelse av det svenska samhället och integration i det. Den daritalande gruppen anser att de har fått kunskap om egna rättigheter och skyldigheter vilket de menar bidrar till integration.

Ju mer information man får desto lättare kan man komma in och vara delaktig för då vet man hur man ska hantera saker och ting.

Tillgång till kunskap om de medborgerliga rättigheterna genom samhällorientering bidrar till medvetenhet om egna rättigheter och skyldigheter (DO.se). Darvishpour & Westin (2008) menar dock att lika rättigheter måste nyttjas för att de ska ge lika möjligheter. De flesta av våra respondenter har inte bott i Sverige länge och behärskar inte svenska språket. I deras fall kan språket vara ett hinder för dem att bruka sina medborgerliga rättigheter. Respondenterna upplever delaktighet som något som hör till framtiden, de känner inte ännu att de är en del av det svenska samhället, *“inte än”*, var återkommande. I den daritalande gruppen är det till och med så långt i framtiden att det är deras barn som kommer känna att de integrerats, inte de själva, och att de som föräldrar i alla fall ska ha kunskapen från samhällsorienteringen och på så sätt uppmuntra sina barn att *“ta för sig”*.

Idéen bakom samhällsorienteringen är att utbildningen ska underlätta nyanlända flyktingars deltagande i samhällslivet. Det är först då de lärt sig om det svenska samhället som de kan delta i samhällslivet. Detta betyder att brist på kunskap om det svenska samhället anses vara den bidragande orsaken till socialt utanförskap bland flyktingar. För att förebygga socialt utanförskap erbjuds nyanlända flyktingar samhällsorientering så att de ska få samma möjligheter som det etablerade samhället. I vår studie framkommer dock att samtliga respondenter upplever att de inte kan delta i samhällslivet trots avslutad samhällsorientering. Respondenterna i daritalande gruppen har ingen framtidstro vad gäller delaktighet, de beskriver delaktighet som något oåtkomligt. Enligt Darvishpour & Westin(2008) bör majoritetsbefolkningens roll i skapandet av ett integrerat samhället problematiseras. Dessa författare menar att det svenska samhället har också ett ansvar.

Att de får utbildningen på sitt eget språk kritiseras av den enskilda respondenten, han tycker att en icke-svensk, samhällskommunikatör inte kan förmedla de svenska värderingarna på ett trovärdigt sätt eftersom denne var muslim och inte hälsade i hand med män. Respondenten hade föredragit en svensk icke-religiös samhällskommunikatör med tolk. Enligt Pease (2010) finns idén om väst inte bara i väst utan i många delar av resten av världen också, och kunskapen som väst producerar sprider sig över jorden och människor ser upp till denna, vilket här kan ha lett till att respondenten inte trodde på att en muslimsk samhällskommunikatör kunde bidra till att de nyanlända skulle kunna integreras i det svenska sekulariserade samhället.

Trots att våra respondenter upplever att samhällsorientering har lagt en grund för förståelse av det svenska samhället och integration i det så anser de inte att de är fullt en del av samhällsgemenskapen. Samhällsorientering bidrar till medvetenhet av nyanlända flyktingars rättigheter och skyldigheter, om dessa rättigheter och skyldigheter inte utnyttjas och om de inte deltar fullt ut i samhällslivet så uppstår inte integration. Utifrån ett mångkulturellt perspektiv är integration en ömsesidig process, samhällsorientering lägger fokus dock på hur nyanlända flyktingar ska integreras i ett svenskt samhälle. Dessutom är integrationsbegreppet problematiskt eftersom det kan tolkas olika. För den enskilde respondenten blir integration möjlig om samhällsorientering utförs av etniska svenskar som anses vara integrerade. Detta kan

bero på att västerländsk kultur nedvärderar andra kulturer, alltså diskriminerande strukturer i samhället.

4.1 Sammanfattning av analys

Den kunskap som samhällsorienteringen bidrar med är framtagen av en myndighet i ett privilegierat land i väst, denna nya kunskap anses nödvändig för de nyanlända flyktingarna och den förutfattade meningen är att de inte redan har adekvat kunskap för en god integration i det svenska samhället. Att det skulle finnas renodlat svenska värderingar kan ifrågasättas, då migrationen har bidragit till att olika kunskap och värderingar blandats. Vi kan konstatera att det inte finns en tydlig riktning mot att skapa ett samarbete mellan dessa olika kunskaper som nu, i och med dessa nyanlända flyktingars inlussning i landet, existerar i samma kontext, i det svenska samhället. Det som klassas som svenskt betonas som det meningsfulla, universella, sanna och objektiva, i och med detta fråntas de sitt intellekt, den kunskap de innehar blir oanvändbar. De nyanlända flyktingarna har utifrån detta blivit föremål för integrationsinsatser där majoritetssamhället har besämt vilken kunskap som är meningsfull.

I och med att utbildningen innehåller kunskap om rättigheter och skyldigheter bidrar den till medborgerlig medvetenhet, dock krävs det att dessa utnyttjas av de nyanlända flyktingarna för en god integration som ska vara en ömsesidig process.

Samhällsorienteringen lägger däremot fokus på nyanlända flyktingars integration i det svenska samhället. Västerländsk kultur nedvärderar andra kulturer och diskriminerande strukturer i samhället är ett faktum.

5. DISKUSSION

Diskussion av resultat

Syftet med vår studie var att undersöka hur nyanlända flyktingar uppfattar nyttan med integrationsinsatsen samhällsorientering för nyanlända samt om den nya kunskapen om det svenska samhället var meningsfull. Till frågeställningen: Anser deltagarna att kunskapen är meningsfull? Våra respondenter upplever att kunskap om egna rättigheter och skyldigheter samt kunskap om hur svenska myndigheter fungerar är värdefulla. I vår undersökning konstaterar vi att det är värt att ifrågasätta samhällsorientering eftersom utbildningen inte tar vara på den kunskap som

nyanlända flyktingar redan besitter. Västerländsk kunskap tillskrivs ett högre värde än nyanlända flyktingarnas kunskap och därför behöver flyktingar orienteras till det svenska samhället.

Till frågeställningen: Har deltagarna inflytande att påverka utbildningen till deras individuella nytta? Våra respondenter upplever att de saknar valmöjligheter och inte kan påverka utbildningen. Samhällsorienteringens syfte är att bland annat öka individens möjligheter att själv ta ansvar för sin etablering. Samhällsorientering erbjuds dock till nyanlända flyktingar rutinmässigt, flyktingar har inte möjligheter till medinflyttande och individanpassning är låg.

Slutligen anser våra respondenter om frågeställningen kring hur utbildningen ligger dem till nytta för integrationen i samhället? att samhällsorientering har bidragit till medvetenhet av egna rättigheter och skyldigheter samt hur det svenska samhället är uppbyggt och fungerar. Respondenterna upplever dock att de inte kan delta fullt ut i samhällslivet. I vår undersökning konstaterar vi att det krävs mycket mer än vad samhällsorientering tar upp för att skapa ett integrerat samhälle.

Svårigheter

Den semistrukturerade gruppintervjun bidrog till att vi fick tillräckligt med svar för den här undersökningen. Dock stötte vi på flera svårigheter; även om respondenterna frivilligt medverkade så var det vissa som knappt sa något, mest nickade och höll med. Vilket är ett svar i sig, men för att kunna få fram åsikter och uppfattningar behövs längre svar. Det var svårt att som intervjuare peka ut någon att svara mer förklarande på en fråga. Med forskningsetikens regler i bakhuvudet, var det viktigt att inte bli för obekvämt i respondenternas öron, med risk för att de skulle vilja avbryta intervjun. Gruppintervjun och den individuella intervjun visade sig ge skillnader i svar.

Då gruppintervjudeltagarna inte talade något av de språk vi som intervjuare kan blev vi tvungna att använda oss av tolk. Det var svårt att kontrollera huruvida frågorna vi ställde gick fram som tänkt och heller inte om svaret återberättades till oss korrekt. Många gånger lät det som att frågan blev väldigt mycket längre än vad den var och svaret som vi fick översatt till oss verkade ibland avsevärt kortare än vad det lät som. Men eftersom vi inte kunde veta hur stor sanningshalten var i svaren så fick vi förlita oss på att det vi uppfattade var så nära de faktiska svaren som möjligt. Den enskilda intervjun kunde vi genomföra på engelska, så vi fick svaret direkt. Om det var

gruppintervju eller ej hade säkerligen påverkat svaren även om det inte hade behövts en tolk.

Efter att vi hade genomfört våra intervjuer kände vi att det skulle ha varit bättre att intervjua flyktingar som var klara med SFI för att vi inte skulle ha förmodligen behövt använda oss av tolk. Det skulle även ha varit bra att bestämma vilka flyktingar intervjua utifrån bakgrund(utbildning och arbetsliv erfarenhet), men eftersom det har varit svårt att hitta respondenter som ville ställa upp har våra respondenter olika bakgrund.

6. Slutsatser

Integration ska vara ömsesidig, men så är inte fallet i vårt svenska samhälle.

Samhällsorienteringen bidrar till de nyanländas större förståelse av samhället de hamnat i, så att de lättare ska kunna anpassa sig till det och snabbare ska kunna bli en bidragande faktor till ekonomin. Majoritetssamhället har i stor utsträckning liten förståelse för vad nyanlända flyktingar möjligtvis kan ha genomgått, förutom vad som kan läsas i nyheterna. Majoritetssamhället är inte medvetet heller om att de har lika mycket ansvar för att skapa ett integrerat samhälle. Det liknar en något enkelriktad integrationsinsats. Mer ansträngning måste komma från denna del av samhället, så att större ömsesidig förståelse kan uppkomma.

Sedan anser vi att de är viktigt att nyanlända flyktingar får vara med och påverka sina liv. Nyanlända flyktingars tillgång till inflytande skulle innebära ett nytt sätt att tänka. Mottagande samhälle måste vara medvetet om egna attityder och praktiker som exkluderar och stigmatiserar vissa grupper. Vår uppfattning är att respekt för andra erfarenheter, kunskap och kultur krävs för att inkludera nyanlända flyktingar.

Mer forskning kring ömsesidiga integrationsinsatser skulle vara till fördel för hela samhället samt forskning kring samhällsorientering och dess effekt.

REFERENSER

- Bryman, A. (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö, Liber AB.
- Castles, S. Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol. 36, No. 10, December 2010, pp. 1565-1586
- Darvishpour, M. & Westin, C. (2008) *Migration och etnicitet: perspektiv på ett mångkulturellt Sverige*, Lund: Studentlitteratur.
- DePoy, E., & Gitlin, L.N. (1999) *Forskning – en introduktion*, Lund: Studentlitteratur.
- Diskrimineringsombudsmannen 2012: *Romers rättigheter. Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor*. Från http://www.do.se/Documents/rapporter/romers_rattigheter.pdf
- Ds 2005:3. *Svensk rätt i integrationspolitisk belysning*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer. Från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/74/91/4275d857.pdf>
- Foster, C., Norberg, T. & Björkegren, D. (2010) *Kartläggning av samhällsinformation för nyanlända*. Stockholms län: Länsstyrelsen i Stockholm. Från http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2010/Integration/Kartlaggning_av_samhallsinformation2010.pdf
- Inglehart, R. & Baker, W. E. Modernization, cultural change and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 2000, Vol. 6, pp. 19-51
- International Federation of Social Workers (2012) *Definition of Social Work*. Hämtad 25 april, 2014. ifsw.org/policies/definition-of-social-work/
- Karlbom, P. (2014). *Samhällsorientering för nyanlända: Länsstyrelsernas gemensamma redovisning*. Jönköpings län: Länsstyrelsen Östergötland. Från <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/integration/Samh%C3%A4llsorientering%20f%C3%B6r%20nyanl%C3%A4nda%20L%C3%A4nsstyrelsernas%20gemensamma%20redovisning%202014.pdf>
- Lander, E. Eurocentrism, Modern Knowledges, and the "Natural" Order of Global Capital. *Nepantla: Views from South* Vol. 3, No. 2, 2002, pp. 245-268
- Länsstyrelserna 2010. *Kartläggning av samhällsinformation för nyanlända*. Stockholms län: Länsstyrelserna. Från http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2010/Integration/Kartlaggning_av_samhallsinformation2010.pdf
- Länsstyrelserna 2013:11. *Samhällsorientering för nyanlända: Länsstyrelsernas gemensamma redovisning*. Västra Götalands län: Länsstyrelserna. Från

<http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2013/2013-11.pdf>

Pease, B. (2010) *Undoing Privilege; Unearned advantage in a divided world*. London, Zedbooks.

Pettersson, E. (2012). *Samhällsorientering för nyanlända i Västerbotten: En kartläggning av det kommunala uppdraget kring samhällsorientering*. Umeå kommun: Länsstyrelsen Västerbotten. Från <http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/integration/Samh%C3%A4llsorientering%20f%C3%B6r%20nyanl%C3%A4nda%20i%20V%C3%A4sterbotten.pdf>

Pettersson, E. (2013). *Nyanländas etablering i Västerbotten: En kartläggning av funktionaliteten i etableringsinsatser, samverkan och samordning i Västerbotten*. Umeå: Länsstyrelsen Västerbotten. Från <http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/integration/Nyanl%C3%A4ndas%20etablering.pdf>

Pettersson, E. (2014). *Röster från kvotflyktingar i Västerbotten: En förstudie av upplevelser av etableringsprocessen*. Umeå: Länsstyrelsen Västerbotten. Från <http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/integration/ERF%20kvotflyktingprojekt/Rapport.pdf>

Regeringens skrivelse. 2008/09:24. *Egenmakt mot utanförskap - regeringens strategi för integration*. Stockholm. Från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/12/80/dcbafb1f.pdf>
Sabuni, N. (2009, 3 september). Samhällsorientering nyckel till integration. *Svenska Dagbladet*. Hämtad från <http://www.svd.se/>

Sennemark, E. & Moberg, A.(2014). *Utvärdering av samhällsorientering för nyanlända i Göteborgsregionen*. (Göteborgsregionens kommunalförbund). Göteborg: Sandstens. Från http://www.grkom.se/download/18.6e4b36f3143eeb05fcc76/1391498994033/2014_samhallsorientering.pdf

SFS. 2010:197. *Lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare*. Hämtad 15 april, 2014, från Riksdagen, http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/sfs_sfs-2010-197/

SFS. 2010:1138. *Förordning om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare*. Hämtad 20 april, 2014 från Riksdagen, http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Forordning-20101138-om-samh_sfs-2010-1138/

SOU 2005:41. *Bortom Vi och Dom: Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer. Från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/56/42/11dab91b.pdf>

SOU 2006:73. *Den segregerande integrationen: Om social sammanhållning och dess hinder*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer. Från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/70/18/1931e3c5.pdf>

SOU 2008:58. *Egenansvar - med professionellt stöd*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer. Från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/65/08/ced5b632.pdf>

SOU 2010:16. *Sverige för nyanlända - Värden, värlfärdsstat, vardagsliv*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer. Från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/07/76/f7d489d6.pdf>

Thornberg, R., & Fejes, A. (2009) *Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier*. I: Andreas Fejes & Robert Thornberg (red.) *Handbok i kvalitativ analys*, Stockholm: Liber.

BILAGOR

Vem omfattas av samhällsorientering?

Målgruppen för *Samhällsorientering för nyanlända*, till vilka insatsen riktar sig, förklaras i Lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare 2 § (2010:197):

2 § Lagen gäller en nyanländ som har fyllt 20 men inte 65 år och som har beviljats ett uppehållstillstånd som kan ligga till grund för folkbokföring, om uppehållstillståndet har beviljats enligt

1. 5 kap. 1, 2, 4 eller 6 § utlänningslagen (2005:716),
2. 12 kap. 18 § utlänningslagen, eller
3. 21 eller 22 kap. utlänningslagen. *Lag (2012:1000)*.

2 a § Lagen gäller också en nyanländ som har fyllt 20 men inte 65 år och som har

1. beviljats ett uppehållstillstånd som kan ligga till grund för folkbokföring på grund av anknytning till en person som har beviljats uppehållstillstånd med stöd av någon av de bestämmelser som anges i 2 §, och
2. ansökt om uppehållstillstånd inom sex år från det att den person som den nyanlände har anknytning till först togs emot i en kommun.

Första stycket gäller inte om den person som den nyanlände har anknytning till var svensk medborgare vid tidpunkten för den nyanländes ansökan om uppehållstillstånd. *Lag (2013:1083)*.

2 b § Lagen gäller också en nyanländ som har fyllt 18 men inte 20 år, när uppehållstillstånd som anges i 2 eller 2 a § beviljats, förutsatt att han eller hon saknar föräldrar här i landet. *Lag (2012:1000)* (riksdagen.se).

Förfrågan om deltagande i gruppintervju

Hej!

Vi vill välkomna dig att delta i en studie om hur ni som nyanlända till Sverige uppfattar integrationsinsatsen *Samhällsorientering för nyanlända*.

Vi är två studenter i socialt arbete vid Mittuniversitetet i Östersund som skriver en uppsats för att undersöka hur och om du tycker att du bättre förstår det svenska samhället och hur du blir mottagen i det efter att ha gått kursen.

Ämnet är viktigt att diskutera eftersom frågan om integration av nyanlända flyktingar är stor just nu och sällan har frågan ställts till er som frågan gäller. Hur anstränger sig resten av samhällets medborgare för integrationen?

Undersökningen vill vi göra genom att samla er i mindre grupper och diskutera ett antal frågor i ungefär en timme. Ert deltagande är frivilligt och ni har rätt att avbryta medverkan om ni ångrar er. Era åsikter kommer vi att redovisa i vår uppsats utan att det framgår vem det är som medverkat i undersökningen. Ingen kommer heller få veta var undersökningen har genomförts.

Vi gör denna forskning under Institutionen för Socialt Arbete på Mittuniversitetet i Östersund.

Med vänliga hälsningar,

Lina Kac & Sarah Rwhanira

Handledare Ulf Engqvist

Förfrågan om förmedling av intervjupersoner till en studie

Hej!

Vi är två studenter i socialt arbete vid Mittuniversitet i Östersund som skriver en uppsats om hur nyanlända uppfattar den samhällsinformation man får. Vi vänder oss till er med förfrågan om hjälp att rekommendera oss lämpliga deltagare för studiens syfte, vilket i detta fall är nyanlända flyktingars uppfattningar om samhällsorientering. Vi är intresserade att veta hur nyanlända beskriver sina nya samhällskunskaper samt om de får nytta av den nya kunskapen.

Studien kommer att genomföras som en gruppintervju där varje intervju beräknas ta ungefär en timme. Deltagandet är frivilligt och materialet kommer att hanteras konfidentiellt samt förstöras när studien är avslutad.

Vidare telefonkontakt kommer att tas för ytterligare informationer.

Med vänliga hälsningar,

Sarah Rwihanira & Lina Kac